

МАКРОЕКОНОМІЧНЕ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ БАНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Концепція сучасного пруденційного нагляду базується на розумінні того, що банки завжди мають бути готовими до настання кризи. Стрес-тестування, яке було введено у відповідь на кризові явища та з 2010 року увійшло у регуляторну практику багатьох країн світу, передбачає оцінку показників діяльності банків або банківської системи; тестування впливу несприятливих подій на ці показники; визначення необхідних заходів для підвищення стійкості банків або банківської системи до подібних несприятливих подій.

Під час глобальної кризи 2007–2009 років значно зросла роль стрес-тестів у арсеналі регуляторів. Однією з причин, чому криза виявилася настільки сильною, було те, що на тлі залежності учасників від ринкового фінансування на ринку була відсутня будь-яка інформація щодо вкладень банків у ризиковані продукти (у США – у структуровані продукти, пов'язані з іпотекою, та деривативи, у Єврозоні – до державних облігацій та надання кредитів позичальникам проблемних країн). Це призвело до масштабного зростання недовіри на ринку, для усунення якого владою США вперше було вирішено використати стрес-тести.

Під стрес-тестуванням у загальному плані розуміють дослідження змін властивостей системи чи об'єкта у нестандартних (стресових) умовах. Стрес-тести застосовуються у медицині, інженерії та інших областях. У більш вузькому значенні стрес-тест фінансової організації – це випробування на міцність її фінансового стану в умовах ймовірного шоку. Макропруденційне стрес-тестування реалізується органом, відповідальним за забезпечення фінансової стабільності, та спрямоване на оцінку стійкості банківського чи фінансового сектора в цілому, розробку макропруденційних заходів, планування антикризових заходів підтримки. Мета стрес-тестування, що реалізується самими фінансовими організаціями чи наглядовим органом, – оцінити стійкість індивідуальних учасників до шоку, забезпечити наявність у них достатнього капіталу та ліквідних активів для збереження стійкості під час реалізації стресу.

Стрес-тест, як правило, складається з чотирьох елементів:

1. Вибірка ризиків. Стрес-тесту повинні піддаватися ключові ризики фінансового сектора. Вони можуть бути сформульовані в загальному вигляді – кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, або конкретно: наприклад, кредитні ризики банків, пов'язані з компаніями-експортерами, або ринкові ризики, зумовлені посиленням грошово-кредитної політики провідними центральними банками.

2. Макроекономічний сценарій, у якому відбувається реалізація ризиків. Сценарії припускають економічний спад, зростання безробіття, падіння ціни нерухомість на горизонті стрес-тесту – зазвичай, 2–5 років.

3. Моделі, що описують вплив ризиків на параметри, що тестуються. Моделі визначають зв'язки між макроекономічними показниками та ринковими індикаторами – відсотковими ставками, дохідністю облігацій, цінами акцій тощо, а також фінансовими параметрами – наприклад, рейтингами корпоративних позичальників, які, у свою чергу, впливають на обсяг формування резервів із позик.

4. Вимірювання результатів. Переважно оцінюється фінансовий результат на горизонті стрес-тесту, підсумковий показник достатності капіталу порівнюється з нормативом і розраховується дефіцит капіталу; у низці стрес-тестів також оцінюється дефіцит ліквідності.

З 2018 року Національний банк України розпочав проведення оцінки стійкості банків, яка передбачає, зокрема, проведення стрес-тестування для окремо визначеного Національним банком переліку банків. Під час стрес-тестування визначаються оціночні показники фінансової звітності банку (балансу та звіту про прибутки й збитки) та необхідний рівень капіталу на три роки після звітної дати за базовим та несприятливим макроекономічними сценаріями. Національний банк щорічно актуалізує макроекономічні сценарії, моделі стрес-тестування та порядок їх використання. За результатами стрес-тестування для банків устанавлювався необхідний рівень достатності основного та регулятивного капіталу. У разі якщо у банку за підсумками другого або третього етапу оцінки стійкості значення показників достатності капіталу нижче, ніж встановлено вимогами НБУ, у нього виникає потреба в докапіталізації. Банки, щодо яких виявлено потребу в капіталі, повинні розробити програму капіталізації та план заходів для підтримки або відновлення рівня капіталу. Запровадження такого інструменту, як щорічна оцінка стійкості, дає змогу виявити не лише поточні, а й майбутні ризики банків. Завдяки стрес-тестуванню банки на першому етапі його здійснення проводять якісний внутрішній аудит і заздалегідь намагаються попередити проблеми з ліквідністю, на наступних етапах Національний банк перевіряє банки на стресостійкість, тим самим зміцнюючи стабільність банківської системи.